

קבצי הערות התמימים ואני"ש ללקו"ש חלק י"ז שיחה ד' לפ' אמור

קובץ הערות התמימים ואני"ש 770 גליון עב (תשל"ז)

ה. בלקו"ש פר' אמור ש.ז. בסעי' ח' מביא מג' סוכה דף נ"ג ע"א ובירושלמי פ"ה ה"ד: אמר ריב"ח כשהיינו שמחין שמחת ביה"ש כו' לא טעמנו טעם שינה דהוּוּ מנמנמי אכתפי דהדדי, ובהע' 48 כותב ע"ז: י"ל (עכ"פ לחדודי -) שמכאן מקור לאלה שאין ישנים בסוכה, כי לכאורה גם מנמנמי, שינת ארעי צ"ל בסוכה (סוכה כו, א. . .), ופשטות הלשון כאן משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה עכ"ל, ובשוה"ג מציין לסקו"ט עפ"י הלכה בשיחות יום שמח"ת ושבת בראשית תש"ל.

ושמעתי להעיר ע"ז, דהרי חיוב השינה בסוכה הוא מטעם תשבו כעין תדורו שכל מה שהי' עושה בדירתו צ"ל בסוכה (ומטעם זה פטורים הולכי דרכים (ומצטער וכו') מאחר שגם בדירתו אינו יושב ועי' סוכה דף כ"ח ובכ"מ), א"כ לגבי מה דהוּוּ מנמנמי אכתפי דהדדי בשמחת ביה"ש שלא עשו זאת בביתם וצ"ל ששינת ארעי זו איך דרכה להיות בבית, שמרוב השמחה לא רצו להפסיק וללכת לביתם, א"כ מדוע יתחייבו בשינת ארעי זו בסוכה. ויש לעיין.

יונה יעקובוביטש

קובץ הני"ל גליון עד

ו. בגליון עב הק' הת' יזונה יעקובוביטש על מ"ש בלקו"ש פ' אמור ש.ז. שממה דאי' בסוכה נג, א. ובירושלמי סוכה פ"ה ה"ד: אמר ריב"א כשהיינו שמחין שמהת ביה"ש כו' לא טעמנו טעם שינה דהוה מנמנמי אכתפי דהדדי יש להביא (עב"פ לחידודי) מקור לאלה שאין ישנים בסוכה, כי לכאור' גם מנמנמי שהיא שינת עראי צ"ל בסוכה, ופשטות הל' משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה. והק' הנ"ל דמכיון שחיוב סוכה הוא כעין תדורו, וגם בבית לא היו מפסיקין באמצע השמחה לילך לבתיהם לישון, אי"כ כמו"כ לא הוצרכו לילך לסוכה לישון.

אבל נראה פשוט שאין כאן קושיא, כי כל הפטורים מן הסוכה, כמו מצטער, הולכי דרכים וכו', הוא רק כשהחסרון דכעין תדורו הוא בהפעולה עצמה שצריך להעשות בהסוכה, וע"ד כשיורד גשם, הנה האכילה עצמה לא היתה נעשית בבית באופן כזה או המהלך בדרך ש"אין אדם קובע דירתו במקום שאין שם ישוב כלל" (ל' אדה"ז בשו"ע סתר"מ סט"ו), היינו שלקבוע דירה - שזוהי קיום מצות סוכה שאירי כאן - במקום שאין שם ישוב, אינו רגיל כל השנה, וכך כו"כ דינים.

אמנם בנידון שהאכילה או השינה וכו' עצמה נעשית היא בדרך כלל בבית, אלא שמפני שבאה לאחרי (או לפני) איזה פעולה, שמטעם פעולה ההיא לא הי' אוכל או ישן בבית - אי"ז סיבה כלל לפוטרו מן הסוכה.

וראה שו"ע אדה"ז שם סי"ד: סעודה ברית מילה וכו' חייבים בסוכה אע"פ שצר להם המקום לשבת שם וא"א לשמוח כראוי אע"כ יאכלו בסוכה וכו', ע"כ. וכאן הרי פשוט שבבית אם הי' החדר קטן מהכיל לא היו עושים הסעודה כאן, ומ"מ אי"ז פוטר מן הסוכה. וראה עוד יותר בהמשך הדין: ואותם אנשים שצר להם לא יאכלו כלל בסעודה זו אע"פ שסעודת ב"מ היא סעודת מצוה מ"מ אינה מצוה גדולה כ"כ לדחות מצות סוכה בשבילה שהיא מ"ע של תורה. ע"כ. וכאן הרי בודאי שע"ד הרגיל כשהסעודה היא בחדר קטן הנה שאר האנשים שצר להם אוכלים חוץ מחדר זה, וא"כ כאן בודאי ששאר האנשים עכ"פ יהיו מותרים לאכול חוץ לסוכה. אלא ודאי שמכיון שלהאכילה עצמה אין שום חסרון, כ"א מפני ענין צדדי אי"ז פוטר מן הסוכה. וכל ההו"א שהי' בשו"ע לפוטרו מן הסוכה הוא שאולי כדאי לדחות מצות סוכה בשביל סעודת ב"מ, כמבואר שם, אבל אי"ז אפי' קס"ד לפוטרם מטעם תשבו כעין תדורו.

ועוד יותר נראה ענין זה בשו"ע שם בסי"ז: אותן ההולכים לכפרים לתבוע חובותיהם כו' אם אין עושים שם סוכה אסור להם לאכול ולישן שם וצריכים הם לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול ולישן בסוכה, ע"כ. ולכאן הרי בכל השנה אין הם הולכים לבתיהם לאכול כשנמצאים הם בכפר מפני הריחוק וכיו"ב, למה יצטרכו כאן, והרי תשבו כעין תדורו, אלא פשוט שמכיון שהאכילה והשינה עצמן אין שום חסרון אין לפוטרם מטעם תשבו כעין תדורו, וה"ז ממש כנדו"ד שאף שע"ד הרגיל לא היו הולכים לבתיהם לישן שלא להפסיק באמצע השמחה, מ"מ חייבים הם בסוכות לילך לבתיהם לישן, ומזה שלא הלכו הרי"ז מקור לאלו שאין ישנים בסוכה.

הרב יהודא ליב שפירא
ר"מ ישיבה גדולה
מייאמי רבתי, פלא.

קובץ הני"ל גליון פ (תשל"ח)

ח. בגליון ע"ב הק' הת"י. יעקובוביץ, במ"ש בלקו"ש פ' אמור תשל"ז בהערה 48 דמהגמרא כשהיינו שמחין בשמחת ביה"ש וכו' הו' מנמנמי אכתפי דהדדי "י"ל (עכ"פ לחדודי - שמכאן מקור לאלה שאין ישנים בסוכה, כי לכאורה גם מנמנמי

שינת ארעי צ"ל בסוכה... ופשטות הלשון כאן משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה". והק' הנ"ל כיון שחיוב סוכה הוא כעין תדורו, וגם בבית לא היו מפסיקין באמצע השמחה לילך לבתיהם לישון, א"כ כמו"כ לא הוצרכו לילך לישון בסוכה.

ובגליון ע"ד תירץ הרי"ל שפירא וז"ל: כי כל הפטורים מן הסוכה, כמו מצטער, הולכי דרכים וכו', הוא רק כשהחטרוך דכעין תדורו הוא בהפעולה עצמה שצריך להעשות בהסוכה, וע"ד כשירוד גשם, הנה האכילה עצמה לא היתה נעשית בבית באופן כזה או המהלך בדרך ש"אין אדם קובע דירתו במקום שאין שם ישוב כלל" (ל' אדה"ז בשו"ע סתר"מ סט"ו), היינו שלקבוע דירה - שזוהי קיום מצות סוכה שאיירי כאן - במקום שאין שם ישוב, אינו רגיל כל השנה, וכך כו"כ דינים. אמנם בנידון שהאכילה או השינה וכו' עצמה נעשית היא בד"כ בבית, אלא שמפני שבאה לאחרי או לפני איזה פעולה, שמטעם פעולה ההיא לא הי' אוכל או ישן בבית - אי"ז סיבה כלל לפוטרו מן הסוכה. ע"כ.

וע"ש שמביא דוגמא מסעודת ברי"מ שמבואר בשו"ע שאותם האנשים שצר להם המקום לא יאכלו כלל בסעודה זו וכו', וכך מהדין דאותם שהולכים לתבוע חובותיהם וכו' אסור להם לאכול ולישן חוץ לסוכה וצריכים הם לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול ולישון בסוכה. ולכאורה הרי גם בכל השנה אין הולכים לבתיהם לאכול כשנמצאים הם בכפר ולמה יצטרכו כאן, אלא פשוט שמכיון שבאכילה ושינה עצמם אין שום חטרוך אין לפוטרים. וה"ז ממש כנדו"ד שאף שע"ד הרגיל לא היו הולכים לבתיהם לישון שלא להפסיק באמצע השמחה, מ"מ חייבים הם בסוכות לילך לבתיהם לישון. ומזה שלא הלכו מקור לאלה שאין ישנים בסוכה. ע"כ.

אך הנה לפי"ד לא ביאר עדיין, (א) דמכיון שהחיוב הוא תשבו כעין תדורו א"כ מה שהי' עושה בביתו, בימי הסוכות צ"ל בסוכה, אבל מה שגם בכל השנה לא הי' עושה בביתו מדוע צ"ל בסוכה. ומה החילוק אם הטעם שאינו עושה זאת בביתו הוא מצד האכילה והדירה עצמה שאז אינו צ"ל בסוכה, אבל אם מה שאינו עושה זאת בביתו הוא מסיבה צדדית, אז חייב בסוכה. הרי אם מאיזה טעם שיהי' גם בדירתו כל השנה לא הי' עושה זאת למה בחה"ס יתחייב לעשות זאת בסוכה. (ב) בהולכי דרכים עצמם מצינו שגם אם החטרוך הוא לא בפעולת הדירה עצמה (שאיין אדם קובע דירתו במקום שאין שם ישוב) אלא מסיבה צדדית ג"כ פטורים מן הסוכה, כמבואר בשו"ע אדה"ז שם סט"ז שאם הגיע למקום ישוב ואין לו פנאי לעשות סוכה כלומר שע"י שיעשה הסוכה יהי' לו עיכוב בדרכו וכו' אי"צ לטרוח ולעשות סוכה וע"ש בשו"ע אדה"ז שמסיים וכשם שבכל השנה כשהוא בדרך לפעמים אינו אוכל בתוך הבית כדי שלא יהי' לו עיכוב בדרכו כך מותר לו לאכול ולישן חוץ לסוכה מפני איחור דרכו. הרי שאפילו

אם אינו עושה זאת בביתו מטעם צדדי ולא שהחסרון הוא בהאכילה שתי' והדירה עצמה ג"כ פטור מצד תשבו כעי' תדורו. ג) וכך אי"מ עדיין מ"ש בהערה שהראי' היא רק לחדודי.

אך הביאור, דהנה מתשבו כעי' תדורו לומדים שני דינים, א) דכל דבר שגם כל השנה לא הי' עושה בביתו מצד איזה טעם שיהי' אלא מחוץ לבית ברחוב או בחצר או בשדה, גם בימי הסוכות פטור מלעשותו בסוכה, דצ"ל תשבו כעי' תדורו, ומכיון שבאופן כזה הדירה אצלו כל השנה מחוץ לבית גם בימי הסוכות אינו צ"ל בסוכה, וע"כ הולכי דרכים שדירתם מחוץ לבית אם משום שאין שם מקום ישוב או משום שצריך להשכים לדרכו, גם בימי הסוכות פטור מסוכה. ב) עוד למדים מתשבו כעי' תדורו שכל שבביתו ג"כ לא הי' יושב באופן כזה מצד שאינו נוח לו אלא הי' יושב בבית אחר, גם בימי הסוכות פטור מלישב בסוכה ויכול לישב בבית שזה יותר נוח לו. אך זהו רק אם מה שהסוכה לא נוח לו הוא מצד עצם הישיבה בסוכה כגון מצטער מזבובים ופרעושים וכו', שאז חסר בעצם הדירה, שהסוכה אינה דירה בשבילו, וא"א לו לקיים בסוכה תשבו כעי' תדורו. משא"כ כשעצם הסוכה היא דירה ורק שאין נוח לו מצד טעם צדדי כגון ההולך לתבוע חובותיו מהעכו"ם, למה יפטר מן הסוכה, ואם משום שגם בכל השנה באופן זה אינו יושב בביתו אלא בבית אחר זה אינו טעם לפוטרו מהסוכה אלא שיבנה לו סוכה אחרת (או ישוב למקומו), שעצם הסוכה היא דירה בשבילו ושפיר יכול לקיים בה תשבו כעי' תדורו, אלא שאינו רוצה לישב בסוכה ואין זה טעם לפוטרו מהסוכה, (וכהחילוק שכתב הרי"ל שפירא בגליון שם).

ולפי"ז מובן דבהולכי דרכים כשם שכל השנה אינו אוכל בתוך הבית אלא בחוץ ע"כ פטור מהסוכה. אך בהולך לתבוע חובותיו בכפרים או הדין בסעודת ברי"מ, שנשאר הוא בבית אלא שהולך לבית אחר (מצד טירחת ההליכה או מצד חוסר המקום) ודאי שאי"ז טעם לפוטרו מהסוכה.

והנה במ"ש בהערה בשיחה בהא דמנמנמי אכתפי דהדדי בשמחת ביה"ש גם כאן הוי כבסעודת ברי"מ וכההולכים לתבוע חובותיהם וכו', דמ"מ ישנים הם בתוך בית, ומה שאינו הולך לביתו אינו מצד שסוכתו אינה דירה בשבילו אלא מצד שמחת ביה"ש. אלא שמ"מ כתב שם כ"ק אדמו"ר שליט"א שראי' זו היא רק לחדודי, דמ"מ היו ישנים בצורה כזאת שגם אם היתה שמחת ביה"ש ברחוב ולא בבית ג"כ היו מנמנמי אכתפי דהדדי, נמצא דסיבת שינתם בביהמ"ק לא הי' כ"כ משום שהבית ההוא נוח להם יותר, אלא שאז לא רצו בכלל בית ודמי קצת להולכי דרכים שפטורים מהסוכה. אלא דמכיון שלפועל שמחת ביה"ש

היתה בתוך בית והיו מנמנמי בתוך בית א"כ הרי לפועל היו
ישנים בבית שהבית ההוא יותר נוח להם, ושפיר התחייבו
בסוכה. כן יש לפרש בדא"פ.

הרב משה הבלין
קרית - גת

קובץ הנ"ל גליון פד

ו. בגליון ע"ד ופ"ו, שקו"ט הרבנים הרי"ל שפירא והרב
משה הבלין במה שהעיר י. י. (בגליון ע"ב) בהערה 48
דלקו"ש פ' אמור תשל"ז, דשם מוכיח מהגמרא (סוכה נ"ג)
"דהו מנמנמי אכתפי דהדדי" "י"ל (עכ"פ לחדודי) שמכאן
מקור לאלה שאין ישנים בסוכה, כי לכאורה גם מנמנמי,
שינת ארעי צ"ל בסוכה... ופשטות הלשון כאן משמע שהיו
מנמנמי חוץ לסוכה".

והקשה הת' הנ"ל דהרי חיוב ישיבת סוכה הוא כעין
תדורו וגם בבית לא היו מפסיקין באמצע השמחה לילך לבתיהם
לישון, וא"כ לא הוצרכו לילך לישון בסוכה.

ומתרצים הרבנים הנ"ל דזה שמצטער פטור מסוכה
הוא דוקא כשמצטער מעצם ישיבת הסוכה ולא מענין צדדי
וראה מה שכתב ע"ז הרב מ. ה. שם באריכות. וראה מ"ש הרב
מ. ה. לבאר מדוע ראוי"זו היא דק "לחדודי" עיי"ש.

ויש להעיר א) ממ"ש הפמ"ג א"א סי' תרל"ט סק"ח
בסופו לגבי אבל ש"חייב בסוכה כל שאין הצער מחמת הסוכה
וכו", וגם להעיר מהמג"א שם דהבעל אינו חייב בסוכה

אלא במקום שיכול לדור שם עם אשתו ואם לאו ה"ל מצטער
ופטור לישן שם וכו'". אך עי' בשו"ע אדמוה"ז מ"ש בהנ"ל.

(ב) אולי י"ל הפי' ב"לחידודא" דלכאורה הרי שמחת
בית השואבה היא שמחה של מצוה, (וראה בארוכה בשיחה הנ"ל
אודות ערך שמחת מצוה זו), והרי עוסק במצוה פטור ממצות
סוכה וכמ"ש בשו"ע אדמוה"ז (תרל"ט ס"ט) סי' תר"מ סי"ח
שמי שהולך להקביל פני רבו וכיוצא בזה פטור משיבת סוכה.

אך ראה בסי"ד שם ש"סעודת ברית מילה היא סעודת
מצוה מ"מ אינה מצוה גדולה כ"כ לדחות מצות סוכה בשבילה
שהיא מצות עשה של תורה" וא"כ צל"ע בתוקף של מצות שמחת
בית השואבה.

הרב שלום דובער הכהן
נחלת הר חב"ד

קובץ הני"ל גליון קכ (תשי"מ)

א. בלקו"ש אמור תשל"ז ס"ח מביא מאמר ר' יהושע בן חנניא "כשהיינו שמחין שמחת ביה"ש לא טעמנו טעם שינה כו' דהו מנמני אכתפי דהדדי" (סוכה נג, א).

ובהע' 47 ע"ז: "י"ל (עכ"פ - לחדודי) שמכאן מקור לאלה שאין ישנים בסוכה, כי לכאורה גם מנמנמי, שינת ארעי צ"ל בסוכה (סוכה כו, א. רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ו. טושו"ע או"ח סתר"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ז), ופשטות הלשון כאן משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה", עכל"ק.

והנה הא דכתב "ופשטות הלשון כאן משמע שהיו מנמנמי חוץ לסוכה" לכאורה ההכרח לכך הוא מזה ששמחת ביה"ש הי' בעזרת נשים, וכלשון המשנה "ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם כו'" (סוכה נא, א), ובעזרת נשים בפשטות הרי לא הי' סוכה. ויש להעיר מהא דכתוב בנחמי' (ה, טז) "ויעשו להם סכות איש על גגו ובחצרתיהם ובחצרות בית האלקים".

וראה ברוקח (הל' סוכה סרי"ט) שמפרש הנ"ל: "ובחצרות בית האלקים, והלא אין ישיבה בעזרה ושם כתיב וישבו בסכות, אלא בעזרת נשים. וגם חצרות היו בירושלים שהבאים לבית האלקים אוכלים שם שלמיהם".

חזינן שדעת הרוקח הוא שיתכן שבנו סוכה בעזרת נשים. וראה בשו"ת בית יצחק (אה"ע סקכ"ה סק"ג - נסמן בהערות על הרוקח שם להרה"ג ב.ש. שניאורסון) שכתב שהנ"ל אינו סותר למ"ש הילקוט בפ' שופטים ש"לא תטע לך אשרה כל עץ (הוא) אפילו סוכה" - משום (דלדעת הראב"ד) בנין לשעתי מותר עיי"ש בארוכה. ובאו"ח ס"ה - אם אפשר הי' לעשות סוכה בבית המקדש עיי"ש. ובהערות על הרוקח שם מסיים "ואולי משום זה פירש רבינו דקאי על החזרות שהיו בירושלים".

[אגב: שם בשו"ת בית יצחק סקכ"ה מביא שהכהנים היו אוכלים שיורי המנחות חוץ לסוכה שלא הי' אפשר.

ולפ"ז לכאורה מקום לומר שלכן גם ישנו חוץ לסוכה - שלא הי' אפשר במ"א, והרי עסוקים היו במצות שמחת ביה"ש. וראה בגליון פד ס"ו ברוקלין, מ"ש בזה].

אולם בתו"כ אמור (יב, ג) איתא "יכול תהי' חגיגה וסוכה לגבוה ת"ל חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים. . הא כיצד חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט".

וראה בהערות וביאורים להרב כשר, בהוספות לצפנת פענח עה"ת ויקרא (ש"ב) שמביא דברי הרוקח הנ"ל וכן מ"ש בספרי ראה טז חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, להדיוט, ומנין אף לגבוה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' וכו'", עיי"ש בארוכה.

והנה הא דמקשה שם על הרוקח "וצ"ע איך עשו סוכה בעזרת נשים עיי' סוכה נב", הנה אם כוונתו להא דאיתא בגמרא שם נא,

ב "שהקיפוח - לעזרת נשים - גזוזטרא", נמצא שלא הי' מקום לבנות סוכה תחת כיפת השמים. אך אם לזאת הכוונה הר"ל בפשטות שעדיין נשאר מקום גדול - ללא תקרה - שיכלו לבנות חוץ ודו"ק. ועי' בשו"ת בית יצחק או"ח שם וש"נ, אם כל העזרה הי' מקורה.

ואולי כל הנ"ל כלול במלה "ולחדודי" ודו"ק. וראה בגליון שם, ובגליונות שנסמנו שם עוד פירושים.

הרב שלום דובער הכהן
נחלת הר חב"ד

קובץ הנ"ל גליון קכו (תשמ"א)

ט. בגליון קכ אות א הקשו, מנ"ל מקור לאלו שאין ישינים בסוכה (לקו"ש אמור חשל"ז הע' 47) מזה שבשמחת ביה"ש לא טעמו טעם שינה, אם בפשטות היחה סוכה בביהמ"ק ע"ש.

והנה בלקו"ש ב' דר"ה ש.ז. מביא ראי' מפסוק בנחמי' "ויעשו להם סוכות". בחצרות בית אלקים וגו' שצריך לבנות סוכה בביהכנ"ס, ומביא מתשובת הגאונים שכן הי' במקדש ע"ש. ועפ"ז איתחזיק מה שהקשו שם (ואולי לאו דוקא בעזרת נשים, וי"ל).

* * *

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון קכט (תש"מ)

ב. בלקו"ש פ' אמור תשל"ז ביאר דעת הרמב"ם (הל' לולב פ"ח הי"ב) בנוגע לשמחת ביה"ש דזה מה שהרמב"ם הביא כמקור את הפסוק "ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים" ל"השמחה יתירה" שהי' בחגה"ס איך כוונתו שמה"ת יש חיוב נוסף (על שמחת יו"ט החיוב) ד"שמחה יתירה" בחגה"ס. רק מכיון שהתורה מדגישה את החיוב דשמחת יו"ט בחגה"ס (בביהמ"ק) יותר מכל יו"ט "ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים", "לכן היתה במקדש שמחה יתירה", ועיי"ש שעפי"ז מיושב כו"כ קושיות.

ויש להעיר שיסוד זה דשמחת ביה"ש הוא חלק מ"ושמחת בחגך". כתוב הוא גם בלבוש (סי' תרס"ג ס"ג) וז"ל: "וכל המנהגים הללו שעושים בחג הם משום שמחה, דכתיב "ושמחת בחגך" כמו שעשו בו שמחת בית השואבה כמוזכר בגמרא "...", עכ"ל. הרי מבואר מדבריו ששמחת ביה"ש הוא משום "ושמחת בחגך". וכמוסבר בארוכה בלקו"ש, ובהוספה: שהוא הוספה והדגשה יתירה בחיבוב מצוה דשמחת חגה"ס.

הרב שמואל יחזקאל הכהן

נחלת הר חב"ד

קובץ הנ"ל גליון קמא

ה. בלקו"ש פ' אמור תשל"ז מפרש (בדעת הרמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ב) דמה שכתוב במשנה (סוכה פ"ה מ"א) "שמחת בית השואבה", ובגמ' (שם נ, רע"ב) מובא ע"ז הכתוב "ושאבתם מים בששון" אי"ז שהשאיבה היא סיבת השמחה, אלא "שמחת בית השואבה" - השמחה (שמחת חג הסוכות) שעושיין אותה ב"בית השואבה", שהוא "שם המקום שהיו מתקניין לשמחה", ומחמת כתוב זה שאינו אלא אסמכתא צירפו את השמחה היתירה של חג הסוכות עם ניסוך המים, עיי"ש.

ויש להעיר מתוס' (שבת כא, א. ד"ה שמחת בית השואבה) דשם מקשיין איך היו עושיין "מבלאי מכנסי כהנים ומבמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה" (גמ' שם), הרי "בגדי כהונה שבלו מועליין בהן" (קידושין נד, א). ומתרצים "דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושיין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעי' יב) צורך קרבן חשוב לי".

הרב ש. ד. הכהן

נחלת הר חב"ד

קובץ הנ"ל גליון קמט

ה. בגליון יח (קמא) ס"ה כ' להעיר בהא דמפרש בלקו"ש פ' אמור תשל"ז בדעת הרמב"ם (הל' לולב פ"ח הי"ב) - דמה שכתוב במשנה (סוכה פ"א מ"א) "שמחת בית השואבה", ובגמ' (שם נ, רע"ב) מובא ע"ז הכתוב "ושאבתם מים בששון", אי"ז שהשאיבה היא סיבת השמחה אלא "שמחת בית השואבה" - השמחה - (שמחת חג הסוכות) שעושיין אותו ב"בית השואבה", שהוא "שם המקום שהיו מתקנין לשמחה", ומחמת כתוב זה שאינו אלא אסמכתא צירפו את השמחה היתירה של חג הסוכות עם ניסוך המים, ועיי"ש.

והערתי מתוס' (שבת כא, א. ד"ה שמחת בית השואבה) דשם מקשים על הא דאיתא בגמ' (שם) ש"מבאלי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה" - הרי "בגדי כהונה שבלו מועלין בהן" (קידושין נד, א). ומתרצים "דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושיין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעי' יב) צורך קרבן חשוב לי".

והרי השקו"ט שבתוס' חלה גם על הרמב"ם, שהרי פסק (פ"ח ה"ו מהל' כלי המקדש) שמ"מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושיין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה". ואילו בהל' מעילה (פ"ה הי"ד) פוסק ש"כתנות כהונה שבלו מועלין

בהן כשאר קדשים".

ולפי הביאור שבהשיחה שם נמצא לכאורה שהתירוץ של התוס' עומד בסתירה לדעת הרמב"ם. ובכך צ"ע ליישב דעת הרמב"ם.

שו"ר דכעין קושיא זו מביא השפת אמת (שבת שם) מהמל"מ (מהל' כלי המקדש שם): "שהקשה על מ"ש התוס' דחשוב צורך קרבן דהא שמחת ניסוך המים אין לה רמז בתורה ואין התירו בזה איסור מעילה דאורייתא".

[ו] להעיר שבמל"מ לא מצאתי שמקשה זאת על התירוץ של תוס' שם, "דהואיל ולכבוד קרבן היו עושיין .. צורך קרבן חשוב לי", אלא שמסביר עפי"ז מ"ש בתוס' שם (לפני התי') "ודוחק לומר לך בי"ד מתנה עליהן דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה". ומבאר המל"מ הטעם שהוא דוחק משום ש"שמחה זו אין לה שום רמז כלל", ועיי"ש.

והנה בשפת אמת שם (לאחר שמקשה (נוסף על הנ"ל) ד"היכך מצינו כזה דלצורך גבוה גופי' - להשתמש בהן לצורך שמחת שאיבת המים - יחשב מעילה?) מפורש: "דעיקר קושייתם הי' משום דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ומקודם הי' בהבגדים קדושת הגוף. וע"ז שפיר מתרצים כיון דהוי צורך קרבן שוב מותר ול"ק מידי".

ועפ"ז הי' אפשר להעמיס תי' התוס' שם בדעת הרמב"ם הנ"ל, ודו"ק.

ברם מלשון התוס' "מועלין בהן" וכן מהמשך בתוס' שם בדיני מעילה - וש"בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה ורוח אין בהן משום מעילה". משמע לכאורה דלא כהשפת אמת - שהכוונה הוא "שמורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה", ודו"ק.

[ו]ראה גם בהגה"ה שבשפ"א שם שמקשים על דבריו - מ"ש הט"ז (או"ח סקנ"ד סק"ז) דאם א"ר עוד לקדושה חמורה טפי עדיף להורידו לקדושה מלגונזו, עיי"ש.

ולכאורה הי' מקום לומר בדעת הרמב"ם כמ"ש המאירי (קידושין שם): ד"כתנות כהונה שהזכרנו יש מפרשים בה של כהן גדול, שאם בכהן הדיוט הרי אמרו

מבלאי מכנסי הכהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ועושיין
פתילות להדליק לשמחת בית השואבה ובבלאי כתנותיהם
למנורה, עכ"ל (ועייג"כ פנ"י שבת, וקידושיין שם).

והרי הרמב"ם שם דייק וכתב "מכנסי כהנים
הדיוטים שבלו .. מדליקין בשמחת בית השואבה", ולפ"ז
א"ש. ודו"ק.

אולם לפמ"ש המל"מ (הל' מעילה פ"ה הי"ב)
לדייק מלשון הרמב"ם שם - שגם בגדי כהן הדיוט
מועלין בהן, אאפ"ל כן. וק"ל.

נראה שם שנשאר בצ"ע לפי"ז - מדוע א"כ כותב
הרמב"ם בהל' כלי המקדש (שם) ד"מכהנים הדיוטים",
עיי"ש. ועי' בשעה"מ שם שמצא לת' בזה ב' תשובות,
עיי"ש.

אלא מחורתא נראה לפרש בדעת הרמב"ם כמ"ש
במאירי (שם) לת' עוד ד"שמא הואיל וצרכי רבים הם
דינם שבאים משירי לשכה אף לדעת האומר בשירי לשכה
שמועלים בהם, אלא שהלכה אין מועלין בשירי לשכה",
עכ"ל.

והרי גם הרמב"ם פוסק (סוף פ"ו מהל' מעילה)
ש"לעולם אין מועלין בשירי הלשכה", וא"ש.
וגם י"ל דס"ל להרמב"ם כקושיית השפ"א שם -
דלצורך גבוה לא נחשב מעילה.

וגם הי' "אפ"ל דאה"נ דפדו אותן תחילה", כמ"ש
הריטב"א קידושיין שם, ד"בגדי כהונה אינו אלא קדושת
דמים" (שפ"א שם).

אך ראה מ"ש במל"מ (הל' כלי המקדש שם ה"ה)
דמקשה ע"ז דאי יש להם פדיון אמאי נגנזים, עיי"ש.
שו"מ בהמקנה על קידושיין (שם ד"ה אמנם נראה)
לאחר שמעתיק לשון הרמב"ם הנ"ל (פ"ח מהל' כלי המקדש
שם) שכותב: "לענ"ד נראה פשוט דכוונת הרמב"ם בזה
לתרץ קושי' התוס' דכיון דכתנות כהונה לאחר שבלו
מועלין בהן והאיך הי' מותרין להדליק לשמחות בית
השואבה שהיא חול, וניחא לי' דר"מ דאמר כתנות כהונה
מועלין דוקא קאמר ומהך טעמא גופא דכיון שהי' עושיין

מכתנות שבלו פתילות למקדש אדעתא דהכי הוקדשו מתחלה
שלאחר שבלו יהי' מקודשין לפתילות המנורה אבל
למכנסיים ואבנטים לא הי' עושיין מהן פתילות למנורה
ולכך אחר שבלו נעשה מצותן ואיין בו מעילה ולכך הי'
מדליקין בשמחת בית השואבה", עיי"ש. וא"ש.

(וראה שם בתוד"ה מועלין בדעת הרמב"ם אם בגדי
כהונה הוי כלי שרת).

הרב ש. ד. הכהן

נחלת הר חב"ד

קובץ הני"ל גליון קפא (תשמ"א)

ב. בלקו"ש פ' אמור תשל"ז (ס"א ואילך) מבאר:
לדעת הרמב"ם (הל' לולב פ"ח הי"ב) איך השמחה

היתירה (שהיתה במקדש בחג הסוכות) - שיכת
לניסוך המים, אלא זהו חיוב שמחה מן התורה
שצריכה להיות בבית המקדש ("לפני ה' אלקיכם")
בחג הסוכות בתור יום טוב.

ומה שבמשנה (סוכה פ"ה מ"ג) קורא לזה בשם
"שמחת בית השואבה" ובגמ' (שם נ, רע"ב) מובא ע"ז
הכתוב "ושאבתם מים בששון" (ישעי' יב, ג) -
היינו שמחת כתוב זה שאינו אלא אסמכתא צירפו את
השמחה יתירה של חג הסוכות עם ניסוך המים. ולכן
אי"ז נקרא "שמחת השואבה" (שהשאיבה היא סיבת
השמחה), אלא "שמחת בית השואבה" - השמחה (שמחת
חג הסוכות) שעושיין אותה ב"בית השואבה", שהוא
"שם המקום שהיו מתקניין לשמחה" (לשון הרמב"ם
בפיה"מ רפ"ה דסוכות).

ו(בס"ו) מוסיף בכוונת הרמב"ם (שם) שכתב
"מצוה להרבות בשמחה זו" - היינו שאין מצוה בפ"ע
וחיוב של שמחה יתירה, אלא שבמצוה זו (של שמחת
יו"ט) עצמה יש הדגשה והוספה.

ובהערה 39 כותב ע"ז: "ואולי זוהי ג"כ
כוונת רש"י (דלעיל הערה 9) במ"ש "ואינה מן
התורה אלא לחבב את המצות" - היינו שאינו חיוב
מן התורה אלא "לחבב את המצות" (- של תורה).
וראה אנציק' תלמודית ע' "חובה מצות ורשות"
החילוקים בגדר רשות חובה ומצוה, וש"נ", עכלה"ק.
ובפשטות נראה שלומד בדעת רש"י כמ"ש ברמב"ם
הנ"ל.

אולם יל"ע לכאורה מהא דכותב רש"י (רפ"ה
דסוכות): "בית השואבה. כל שמחה זו אינה אלא
בשביל ניסוך המים כדמפרש ושאבתם מים בששון"
(ועייג"כ מ"ש רש"י רפ"ד, ועוד), וצ"ע.

הרב שלום דובער הכהן

נחלת הר חב"ד

קובץ הערות התמימים ואנ"ש צפת גליון י (תשמ"ב)

ג. בלקו"ש חי"ז ע' 273 מביא מקור למש"כ הרמב"ם בהל' לולב (פ"ח ה"ד) "בן יהוצדק הי' משתבח בקפיצותיו", מבלי לפרש מיהו בן יהוצדק זה: מכיון ש"לא בא הכתוב לסתום", הרי בודאי הכונה לבן יהוצדק מפורסם שכולם יודעים מיהו. ואכן מוצאים אנו ברשימת התנאים "ר' שמעון בן יהוצדק", ומכיון שהוא נקרא "רבי (שמעון)", תואר המתיחס למי שיש לו תלמידים (תוספתא סוף עדיות), הרי שהי' "ראש ישיבה". ומכאן מקורו של הרמב"ם ש"ראשי ישיבות" היו משתתפים בשמחת ביה"ש. ובהע' 59: "ראה סדר הדורות בערכו - שלדעת ספר היוחסין הי' ר"ש בן יהוצדק בזמן ר' טרפון. אבל ספר הדורות שם פריך עליו, ומסיק שהתנא ר"ש בן יהוצדק הוא רבו של ר' יוחנן (כמ"ש בתוס' נדה י, ב), עיי"ש בארוכה, ואשר י"א דשלשה ר"ש ב"י הוי, ועצ"ע. - עכ"ל ההערה.

וביאור הצ"ע הוא בפשיטות: דהנה ר"ש בן יהוצדק המפורסם שהי' רבו של ר"י (ר"ה לד: יומא מג: ושם משמע שלא הי' תנא), היינו בזמן האמוראים, מוזכר בברייתא (סוכה יא: ועיי"ש לג. שם הגירסא לאותה ברייתא ראב"צ), ומשום זה הוא נחשב לתנא. ולפי"ז הי' בדור אחרון של התנאים (היינו לאחר החורבן), והי' רבו של ר"י, שהי' בדור הראשון של האמוראים. ומזה שר"ל קרא לר"ש בן יהוצדק "רועה בקר" ור' יוחנן לא מחה (סנהדרין כו.),

מוכיחים התוס' (ד"ה דברי סוכה שם, וד"ה אמר גדה שם וד"ה דא"ר ע"ז נט.). שהי' ר"ש בן יהוצדק שני (בערך באותה תקופה, וכפה"נ הוא תלמיד תלמידו של ר"י - ר' שמואל בר נחמן (נחמני), ראה ב"ר פ"ג ס"ד וברכות ט: וראה סה"ד ערך ר' שמואל בר נחמני).

והנה בס' יוחסין מביא (בסה"ד שלו ובסדר אמוראים ערך זה) ר"ש בן יהוצדק שהי' בזמן ר"ט (ז.א. כמאתיים או שלש מאות שנה לפני ר"י). ולפי"ז בהכרח לומר שהיו ג' ר"ש בן יהוצדק: א' בזמן ר"ט, והב' זה שהי' רבו של ר"י, והג' הוא שקראו ל"ל רועת בקר (תלמיד תלמידו של ר"י), ומובן הדוחק בזה. במיוחד כשבכל הס' שלצו אין גי' כזו במס' שמחות (פ"ד הי"א) המשמשת מקור לבעל היוחסין, וכפי שכבר העיר ע"ז בסה"ד: בנוסף לדוחק בקבלת ר"ש בן יהוצדק שלישי, גם אינו מתואר בתואר "רבי" (אבל בב"י יו"ד סי' שעג וכן בכס"מ פ"ב מהל' אבל ה"ח הביא הגי' "ר"ש בן יהוצדק").

כמו"כ יש להעיר מדיוק בעל ס' היוחסין, בהבעת דעתו על ר"ש ג"י בזמן ר"ט, שלא בא לכלל מסקנא סופית בדבר, מדלא רשמו ב"סדר התנאים" שלו.

עוד קשה, מכיון שר"י תלמידו המובהק (לכו"ע) של ר"ש בן יהוצדק (לא זה שהי' בזמן ר"ט) הוא מארי' דתלמוד ירושלמי (ראה סה"ד ד"א כ"ח), איך יגיד "בן יהוצדק" סתם שהכוונה לר"ש בן יהוצדק אחר, לא זה שהי' רבו (אף שאין כאן מקום לטעות, מכיון שרבו לא הי' בזמן שביהמ"ק הי' קיים, אבל עדיין אין זה רגיל בכג"ד).

ולסיכום: עפ"י הנ"ל לכאורה גדל הדוחק לומר שבן יהוצדק סתם הכונה לר"ש בן יהוצדק שהי' בזמן ר"ט, ושכל בר בי רב יבין זאת מעצמו, הרי לא כ"א שלומד ירושלמי סוכה כבר למד מס' שמחות (ודוקא לגי' של הב"י).

וצריך להבין, דלכאור' פשוט יותר לומר שהכוונה ל"בן יהוצדק" מפורסם מאד; שכ"א הלומד ירושלמי כבר למד אודותיו, ובאריכות גדולה, וזיל קרי בי רב הוא, בתורה שבכתב (ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"א וה"ו ובקו"א א'':) "יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול" (חגי א, א ועוד), (עליו מסופר בס' חגי וזכרי' ובאריכות בעזרא-נחמני'), בן אחיו של עזרא הסופר (ראה עזרא ז, א-ה, ודה"א ה, כט-מ ובמפ' שם), וי"א שהי' אביו של שמעון הצדיק (ראה יוחסין וסה"ד ג"א תמ"ח), שבנה (יחד עם זרובבל בן שאלתיאל) את הבית השני (עזרא ג, ב), ושימש בו ראשון בכהונה גדולה (שם), והי' מאנשי כנה"ג (ומהיחידים שידוע שמותם!) - ראה סה"ד ג"א ת"ח, וצ"ע למה לא מנאו הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה), ואליו נאמרה הנבואה הידועה (זכרי' ג, ח) "הנני מביא את עבדי צמח", כמסופר בהפסרת ש"פ בהעלותך, והי' צדיק גמור (זח"ג קפה:), ונזרק לתוך כבשן האש ע"י נ"נ ויצא בשלום (זהר שם, סנהדרין צג.). והמפתיע

ביותר: שכשמסופר בעזרא כל פרשת שיבת ציון, הרי הדבר הראשון שמסופר, לאחר בניית מזבח ה' על ידו, והתחלת הקרבת קרבנות עליו (עזרא ג, ד), הוא: "ויעשו את חג הסוכות" וּבְאַרְיִכּוֹת יוֹתֵר מִסּוּפֵר זֹאת בְּנַחְמֵי (ח, א וסז) שחגגו את חג הסוכות ב"רחוב אשר לפני שער המים"! וא"כ הרי בפשטות, שהכה"ג חגג את חגה"ס - כולל שמחת ביה"ש - בתכלית השלימות, עד ש"הי' משתבח בקפיוצותיו", ובפרט לפי המבואר בשיחה שם שלדעת הרמב"ם קשורה שמחה זו (הנקראת "שמחת ביה"ש") לחגה"ס, שִׁמְחַן הַתּוֹרָה צ"ל שמחה יחירה ביו"ט דחג הסוכות (ואילו שמחת ביה"ש, הקשורה לניסוך המים, הרי לדעת כמה זה מדרבנן), הרי מסתבר מאד ש"בן יהוצדק" המוזכר בירושלמי, ה"ה יהושע בן יהוצדק הנ"ל. (ונזכר בשם "בן יהוצדק", עפ"י המבואר במאמרי אדה"ז - אתהלך (עמ' ס"ז), ש"יהושע בן יהוצדק" הם שני שמות, ונקרא יהוצדק כשהוא במעלתו (בחי' משה - פני חמה), משא"כ יהושע (פני לבנה).

והטעם מדוע לפ"ז לא הביא הרמב"ם כה"ג, י"ל ג"כ בפשטות עפ"י המבואר בהערות 57 ו-74 בשיחה, שמכיון שאין כה"ג אלא אחד, אין זה "סוג בפ"ע", משא"כ בירושלמי הביאו, שהרי הביא גם את דוד המלך בהקשר זה, אף שאין זה ממש דומה, עיי"ש, אבל הרמב"ם הביא את דוד המלך לענין שמחה של מצוה בכלל ולא לענין של שמחת ביה"ש, וכמבואר כ"ז בארוכה בהע' הנ"ל.

וכמובן שעפ"ז עדיין אין לנו ראי' ש"ראשי ישיבות" היו משתתפים בשמחת ביה"ש.

מאידך גיסא, בהע' 61 בשיחה, מבאר מדוע א"א ללמוד סוג זה - "ראשי ישיבות" מרבן שמעון ב"ג (ממנו למד הרמב"ם הסוג של "סנהדרין"), אבל אינו מבאר מדוע אין ללמוד סוג זה מ"רבי יהושע בן חנניא" (ממנו למד הרמב"ם הסוג של "גדולי חכמי ישראל") - הוא ר"י סתם (ראה רש"י ותוס' ד"ה זר' אליעזר נזיר נו:), והרי מכיון שגם הוא נקרא רבי, הרי בודאי הי' ראש ישיבה, וכדלעיל מהתוספתא, ואמנם מוצאים אנו בין תלמידיו את ר' ישמעאל (ע"ז כט:), ור' עקיבא (שבח לט: וראה בפ"י ר"נ גאון שם), והרי לכאור' אפ"ל בפשטות שממנו למד הרמב"ם סוג של "ראשי ישיבות", ועפ"ז יומתק גם סדר הרמב"ם שסמך "ראשי ישיבות" ל"גדולי חכמי ישראל", משא"כ אם נאמר שסוג זה נלמד מהירוש', הרי צריך ביאור מדוע הפסיק הרמב"ם בין "גדולי חכמי ישראל" הנלמד מריב"ח, ו"סנהדרין" הנלמד מרשב"ג, ב"ראשי ישיבות" הנלמד מר"ש בן יהוצדק בירוש', והרי ריב"ח ורשב"ג כתובים שניהם בסמיכות א' לשני בתוספתא (פ"ד ה"ב וה"ג) ומשם בבבלי (נג.). אף שאין שיהי' עדיין צריך ביאור למה הפסיק ב"זקנים", בין "חסידים" ל"אנשי מעשה", והרי שניהם כתובים ביחד במשנה (שם), ולכאור' הי' צ"ל הסדר לפי התוספתא והבבלי: חסידים, אנשי מעשה, זקנים, סנהדרין,

גדולי חכמי ישראל וראשי ישיבות (ולהעיר שבהתוועדות
ש"פ בראשית - התוועות ב' - תשל"א) נשאלה שאלה זו,
וכפי שהוא בהנחה (בלתי מוגה) אבל חסר שם הביאור, וצ"ע.

כמו"כ לא ביאר בהע' שם, מדוע אין ללמוד סוג של
"ראשי ישיבות" מהלל הזקן (ממנו למד הרמב"ם סוג של
זקנים), והרי עפ"י התוספתא עדיות הנ"ל מי שקוראין
איחו בשמו הוא שיש לו תלמידים בדרגא גבוהה יותר מזה
שקוראין לו "רבי", (וכמא' "גדול מרבי רבן, גדול מרבן
שמו", ראה חס"ד שם) הרי בודאי הי' הלל הזקן "ראש
ישיבה" ובהדיא אי' (סוכה כח. ב"ב קלד.) "שמונים תלמידים
היו לו להלל הזקן", (ובדרגת משה רבינו ויהושע בן נון!
עיי"ש). וצ"ע בכ"ז.

הטעם מדוע אין ללמוד הסוג של "סנהדרין" מריב"ח,
שהי' אב"ד (ב"ק עד:), החבאר בהתוועדות, וראה בהנחה
שם.

ר' יעקב חיים יעקובוביץ'

קרית חב"ד - צפת

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון קז (תשמ"ב)

יג. בשיחת קודש דשמח"ת ש.ז. הקשה על הרמב"ם (הל' לולב פ"ח הי"ב) שכתב שהיתה שמחה יתירה בחגה"ס כמ"ש ושמתם לפני ה"א שבעת ימים כו', ולא הזכיר כלל שהשמחה קשורה עם ניסוך המים כפי ששמע בהסוגיא בר"פ החליל (סוכה נ, ב) וברש"י שם בהמשנה כתב "כל שמחה זו אינו אלא בשביל ניסוך המים כדמפרש ושבתם מים בששון"?

ונתבאר בזה דהרמב"ם לשיטתו קאי, דכיון דפסק בהל' חמידין פ"י ה"י דאם נשפך המים של ניסוך היו ממלאין מן הכיור, ובהל' ביאת המקדש פ"ה הי"ב פסק שמי מקוה כשרין לכיור, נמצא דמצד עצם ההלכה דניסוך המים לא בעינן למעיין דוקא, והמצוה מתקיימת גם במי מקוה, אלא שיש הידור במעיין, ולפי"ז נמצא דמ"ש "ושבתם מים בששון ממעיני הישועה" אין זה חיוב בעיקר המצוה דניסוך המים, ובמילא גם הענין דששון (שהוא פרט בשאיבה מהמעין) אין זה חיוב בעצם ניסוך המים, ולכן לא כתב הרמב"ם ליסוד הדין דשמחה משום ניסוך המים, כיון דמצד הניסוך גופא ליכא חיוב שמחה, אלא דבפועל ברוב השנים ששאבו מהמעין הי' השמחה קשורה גם מצד ניסוך המים, כמ"ש ושבתם מים בששון וכו', וזהו כהסוגיא בר"פ החליל, אבל אין אין זה ענין של חיוב, ולכן הביא הקרא דושמתם, דזהו מעיקר הדין דחגה"ס, אבל לשיטת ההוס' ועוד דבעינן מעיין דוקא לעיכובא (סוכה מח, ב, בד"ה מנה"מ, מעילה יב, ב, בד"ה כל הראוי, ב"ב ס, ב, בד"ה מים) ומים מכונסין פסוליין לניסוך נמצא דמ"ש ושבתם מים בששון ממעיני הישועה, הוא דין בעצם ניסוך המים לעיכובא, ובמילא נמצא שגם הענין דשמחה הוא חיוב מצד הענין דניסוך המים. (כן הוא לפי הבנתי).

ולכאורה יש לעיין דבלקו"ש חי"ז פ' אמור (ד) אות ו' מבאר דמ"ש הרמב"ם דבחגה"ס היתה במקדש יום שמחה יתירה שנאמר ושמתם וגו' אין כוונתו שיש בחגה"ס חיוב נוסף דשמחה יותר משאר המועדים, אלא דכיון דענין השמחה מודגשת בתורה ביותר בחגה"ס, לכן נהגו אז בשמחה יתירה משום חביבות המצוה של שמחת הרגל בכלל, ולכן כתב הרמב"ם הלשון "היתה" ולא כתב ל' חיוב, עיי"ש בארוכה.

וא"כ בשלמא אם מ"ש הרמב"ם שנאמר ושמתם הוא ענין של חיוב מה"ת, מובן למה הביא זה דוקא ולא הענין דניסוך המים שאינו חיוב אלא מנהג, אבל כיון דבלאה"כ לא כתב שיש חיוב נוסף, אלא שבפועל נהגו בשמחה יתירה מצד חביבות המצוה, א"כ למה לא כתב ג"כ שנהגו בשמחה יתירה בפועל משום ניסוך המים כששאבו מן המעיין?

(ב) הנה לכאורה הי' אפשר לפרש בהשיחה דרש"י שכתב "דכל שמחה זו אינו אלא בשביל ניסוך המים" (לא כהרמב"ם שיש שמחה

משום (ושמחתך וגו') הוא משום דסב"ל כשיטת התוס' הנ"ל דבעינן מעין לעיכובא, ומ"ש ושאתם מיס בששון הוא בעצם הדין דניסוך הדין.

אבל בערוך לנר סוכה מח, ב, ברש"י ד"ה מנה"מ האריך לבאר דרש"י חולק על התוס', וסב"ל דמעין אינו לעיכובא, ואפשר גם במים מכונסים, ולכן פירש"י מנה"מ באופן אחר ממה שפירשו התוס', ומביא ג"כ רא"י לזה מהדין דנשפכה או נחגלה ממלא מן הכיור, עיי"ש בארוכה, נמצא מזה דשיטת הרש"י הוא כהרמב"ם.

אבל עי' ברש"י מעילה יג, א, בד"ה בור שכתב בהדיא דבעינן ממעין דוקא, ואי אפשר במים המכונסין לניסוך, וזהו לא כמ"ש בערוך לנר, ועי' ג"כ ברשב"ם ב"ב עט, א שכתב ג"כ דמכונסין פסולין, ולפי"ז שוב אפשר לפרש השיחה דגם רש"י לשיטתו קאי, דענין השמחה בניסוך המים הוא חיוב בעצם המצוה.

אבל בשדה חמד ח"ט כללי הפוסקים סי' ח' אות ו' הביא מ"ש ביד מלאכי (כללי רש"י אות ו') מובא גם בשם הגדולים אות ש' סי' ל"ה (ד"ה פירוש), דרש"י על מסכת מעילה אינו מרש"י, ולפי"ז נמצא דליכא שום רא"י מ"ש במסכת מעילה בשיטת רש"י, ועי' ג"כ בחידושי הר"ן ב"ב שם שמביא בשם רש"י דמים המכונסין פסולין לניסוך, אבל בהערות שם כתב דנראה דצ"ל "פר"ש" וכוונתו להרשב"ם בב"ב הנ"ל, והוכיח כן מכמה ראיות עיי"ש.

ועי' בשו"ת בנין שלמה סי' נ' בדין זה אם אפשר לנסך גם במים מכונסין, ושזה תלוי במחלוקת בין הרמב"ם ותוס', ועי' בפסקי רי"ד סוכה מח, ב, דסב"ל כשיטת הרמב"ם דלא בעינן ממעין דוקא.

ג) בכללות הקושיא על הרמב"ם יש להעיר דלכאוף יל"ע, דבזבחים קי, ב, מבואר דר"ע סב"ל דניסוך המים הוא מדאורייתא כמ"ש ונסכיה בשני נסכים הכתוב מדבר, ור' יהושע סובר שם דהילכתא גמירי לה, ועי' ג"כ תענית ב, ב, ולפי"ז אפ"ל דלר"ע דהוה מדאורייתא, הנה מ"ש בתורה ושמחתם לפני ה' א שבעת ימים הוא משום ניסוך המים, והסוגיא דפרק התליל קאי לשיטת ר"ע, ולכן מבואר דהשמחה הוא מצד ניסוך המים, אבל אי נימא דהוא הלכה למשה מסיני, לא שייך לומר דמ"ש ושמחתם לפני ה' א וגו' הוא משום ניסוך המים, כי לא שייך לומר דהכתוב מחייב שמחה משום ענין שהוא הלל"מ, וע"ד שכתבו התוס' בנזיר סא, ב, בד"ה ואימא "דאין סברא דליתי מיעוטה למעוטי דבר שאינו אלא הלכה למשה מסיני", ועי' ג"כ בהקדמת הרמב"ם בפיהמ"ש בענין הלל"מ, במילא לפי"ז נמצא דמ"ש ושמחתם אינו קשור עם הענין דניסוך המים.

וכיון דהרמב"ם בהל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו פסק דהוא

הלכה למשה מסיני, לכן לא הזכיר שהשמחה דושמחתם בא מצד
ניסוך המים, ויל"ע.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

קובץ הני"ל גליון קט

ב. בגליון ד' (קז) פ' לך לך קטע י"ג הבין הרב א.י.ב.ג. -
דמה שנת' בלקו"ש חי"ז פ' אמור (ד) אות ו' דשיטת הרמב"ם הוא
דאין חיוב מה"ת להרבות בשמחה בחג הסוכות אף שכתוב ושמחתם
רק ש"היתה (האט זיך געפירט...) במקדש יום שמחה יתירה"
"וויבאלד די תורה איז מדגיש... ושמחתם... שבעת ימים" -
שהכוונה בהשיחה היא שאין כאן שום מצוה להרבות בשמחה ורק
שבפועל נהגו כן ועפי"ז זה נתקשה במה שהקשה:

הנה לפי סברתו אינני מבין איך יפרש מה שמביא בלקו"ש
שם באותו קטע גופא - לשון הרמב"ם "שמצוה להרבות בשמחה זו"?
(ומפרש כוונת הרמב"ם (על אתר) שאין הכוונה "א באזונדערע
מצוה וחיוב פון א שמחה יתירה - נאר אין דער מצוה פון שמחת
יו"ט גופא איז דא א הדגשה נוספת." הרי מפרש שיש מצוה, רק
שהמצוה הוא הוספה בהחיוב דשמחת יו"ט!!)

דמזה מוכרח דזה שנהגו שמחה יתירה אין זה רק מה שבפועל
הוסיפו בשמחה ואין כאן שום מצוה - רק שבתוספת השמחה - הרי
יש בזה עצמו מצוה. דהשמחה יתירה מצד החביבות הרי"ז גופא מצוה
[רק שאפ"ל שאחר שנהגו כן לפועל נעשה זה מצוה.]

* * *

ומענין לענין באותו ליקוט בקטע ה' בלקו"ש שם מקשה

על מה שהרמב"ם מביא דוקא בהל' לולב "השמחה שישמח האדם
בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן עבודה גדולה וכו' יכול
המשפיל עצמו ומקיל גופו וכו' הוא הגדול המכובד העובד מאהבה,
וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני
וכו'" דלכאו' מקומו של הלכה זו הוא בהל' יו"ט עיי"ש באריכות.
ולהעיר שהרמב"ם מדגיש קודם הל' זו שבשמחת בית השואבה
השתתפו גדולי ישראל דוקא ולכאורה מזה לומד הרמב"ם שכל
המשפיל כו' הוא הגדול וכו'. וא"מ כ"כ מהי הקושי' על הרמב"ם?

ישראל גראסמאן

קובץ הנייל גליון רנט (תשמ"ה)

א. בלקו"ש חל"ז אמור ד' מביא מ"ש הרמב"ם בפ"ח הל' לולב
הל"ד ד"מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי
הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות
והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה היו שהיו מרקדין
ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חגה"ס. אבל כל העם
האנשים והנשים באין לראות ולשמוע".

ומקשה ע"ז, למה "כא" היו עושין אותה עמי הארץ וכל
מי שירצה כל העם האנשים והנשים (אינן) באין (אלא) לראות
ולשמוע" איך אפשר שיהיו חילוקים בקיום מ"ע מה"ת שנאמרה
סתם. (ב) מהו המקור לזה.

ומתרץ שם דהיות שמחה זו אינה חיוב בפני עצמו, אלא
הוספה והדגשה יתירה בחיוב המצוה של שמחת חגה"ס. הרי זה
תלוי בלב באופן רגש האדם עד כמה מרגיש את חביבות המצוה,
ולכן בעלי מדריגה גבוהה יותר, היתה שמחתם בזה ש"היו
מרקדין ומספקין וכו'" אבל "כל העם האנשים והנשים" היתה
שמחתם - כמה שיש כתוצאה מזה ש"באין לראות ולשמוע".

ובהערה 44 שהרי זה ש"כולן באין לראות ולשמוע" פעל
אצל שמחה כמובן, וכלשון הרמב"ם: "מרקדין כו' ומשמחין
כו'". (ולא שמחין). עכ"ל.ק.

א) לכאורה יש להבין עצם הקושי' - "אך אפשר שיהיו
חילוקים במ"ע מה"ת". דהרי בהערה 29 (על קושי' זו) כותב:
"משא"כ החילוקים בשמחת יו"ט (רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הל"ז-יח)
כי שוה הוא "כל אחד ואחד כראוי לו" (רמב"ם שם) ועד"ז
בהקהל - וילך לא, י"ב" עכ"ל.ק.

נמצא לכאורה דכל התירוץ שבשיחה הוא שישנו הבדל ברגש
(דחביבות של השמחה). ואז בזאת מבדילים. מהו הקושי'
לכתחילה לומר שחלוקים ברגש של מצוות שמחה גופא. וכמו
שמביא (בהערה 43 על התירוץ) לדוגמא כענין השמחה בעיקרה
וביסודה" עי"ש.

ויתירה מזו יל"ע דהרי בספר המצות להרמב"ם מ"ע נ"ד,
(צוין בהערה 1) מפורש לכאורה כן דז"ל שם: "היא שצונו
לשמח ברגלים, והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך... ובכלל
אמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ לשמוח בה במיני שמחה,
ומזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק
מיני פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים ולשחוק בכלי ניגון
ולרקד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה, זה כולו נכנס
באמרו ושמחת בחגך כו'".

הרי שהרמב"ם כולל ההבדלים דשמחת בית השואבה בהבדלים
דסוג השמחה העיקרית (שמבדיל בפ"ו דהל' יו"ט שט) והמקור
לזה הוא אחד ואדרבה לפי השיחה לכאורה כיצד מתורץ עפ"י
המקור לרמב"ם זה.

ב) בתפ"א (ועוד) (סוכה פ"ה מ"ד) מפרש הטעם: ש"לא
היו מניחין לכל העם הארץ לרקד ולשורר, כדי שלא יבואו
מתוך שמחה יתירה לידי קלות ראש, רק כולם באו לראות
ולשמוע".

ג) עצם הדיוק (שמדייק בהערה 44 שם) מהרמב"ם שכתב
"משמחין" ולא "שמחין" לכאורה צ"ע, דא"כ יש לדייק כן גם
מהלשון "מרקדין" ולא "רוקדין", (וזה הרי פשוט ברמב"ם שכל
העם אינט רוקדין וכו') אלא ע"כ צ"ל דכ"ה לשון הרמב"ם,
וכלשון הגמ' בכתובות (טז סע"ב): "כיצד מרקדין לפני
הכלה". אבל ראה ברמב"ם שם ה"ג "ורוקדין".

וביותר תמוה לכאורה דברמב"ם הוצאת פרנקל בשנויי
נוסחאות כותב: "ומשמחין, ברוב כתי"י ושמחין" ויל"ע.

ד) מענין לענין באותו ענין: בלקו"ש ח"ט חגה"ס א'
בסופו: "מצות שמחה וואס דריקט אויס די התקשרות צום
אויבערשטן דורך מצוות: און דערפאר זיינען דא אין דעם
חילוקים ממש צווישן די סוגים פון אידן - "חסידים ואנשי
מעשה היו מרקדין" און "כל העם האנשים והנשים כולן באין
לראות ולשמוע". ובסוף סעי' ז': "זיי פרייען זיך מיט
מצוות ה'". עכל"ק.

ולכאורה המקור לזה "ששמחים במצוות ה'" ולא רק שהשמחה
היא היא המצוה, הוא בגמ' מו"ק ח, ב, : "ושמחת בחגך. בחגך
ולא באשתך". וכתוד"ה בחגך: "עיקר דרשה היא ולא אסמכתא
כדאמרינן בפ"ק דחגיגה וכו'" ודו"ק.

הרב שלום דובער הכהן
- נחלת הר חב"ד -

מעלת לקט שכחה ופאה – כבנין בית המקדש

הת' שאול רייצס
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חי"ז (ע' 270 ואילך) נת' בארוכה פירש"י עה"פ "ובקצרכם את קציר ארצכם" - "אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים - פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי, מעלין עליו כאילו בנה המקדש, והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

ונת' שם בארוכה שהלימוד הוא כך: כיון שהתורה כתבה פסוק זה המדבר בלקט שכחה ופאה באמצע פרשיות המועדות - שעיקרם בא לבאר ענין הקרבנות, הרי זה בא להורות שכשם שקרבנות ה"ה מקריב מנכסיו - חיי נפשו - לה', עד"ז ויתירה מזה בלקט שכחה ופאה (ולא בצדקה סתם) ששם התבואה באה לאחר חרישה וזריעה ויגיעה רבה, ובכ"ז הוא נותן לה' - לעניים כו'. ונת' שם שזהו הטעם שרש"י שינה מל' התו"כ וכתב (במקום "כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב כו'"): "כאילו בנה המקדש" - שהלקט כו' הוא דוגמת היגיעה בבנית בית המקדש.

ולאחמ"כ ממשיך ששיטת רש"י הוא - שהעיקר בנתינת מת"ע הוא הנתינה לעני דווקא (ולא רק "דער אוועק נעמען פון זיך" שבזה) שאז נוגע שיהיה שלימות הנתינה בלי הנאתו וכו' (ולכן השמיט רש"י "מעשר עני" עיי"ש).

וממשיך שם דלפי"ז מתאים ההשוואה שהוי כאילו בנה ביהמ"ק - שהתכלית מהבנין הוא הנאת כלל ישראל (שלימות הנתינה), ולא רק כאילו "הוא מקריב קרבנותיו לתוכו" - בעבורו.

ויש לבאר הכוונה בזה - דלכאו' בפסוקים שבפרשה לא נאמר כלל בית המקדש, ועאכ"ו הבניה (שלו) בזה, - דאף שמוכן בפשטות שאפשר להקריב ע"י שיש ביהמ"ק - הרי סו"ס לא נזכר עד"ז כלל.

ובשיחה מבאר שזהו העיקר בהנלמד מלקט - "דזה ביהמ"ק דווקא", ויתירה מזו: בפרשיות מדובר על קרבנות המועדים, ובאם קרבנות צריכים להיות בדומה ללקט שכחה - (שלכן "נתנם הכתוב באמצע הרגלים" כנ"ל) הרי"ז היפך שיטת רש"י (והוא שיטת התו"כ) שהם מבטאים דווקא הענין שהאדם נותן חיי נפשו, ואי"ז דומה ללקט כו' שבו מדוגש שלימות הנתינה לעני, כנ"ל.

וכנראה שכך הוא הפי' בזה: סו"ס לאחרי כל העילויים (המבוארים שם באריכות) של לקט שכחה ופאה, ששם הוא שלימות הנתינה לענין ללא שום תועלת וכו' - הרי סו"ס הוא בסה"כ נותן חלק קטן מאד, ונשאר לו לעצמו חלק גדול (ועיי"ש שרש"י מבהיר זה ע"י שם בעל המימרא). וכמו"כ הוא בקרבנות, שאף שלוקח חלק מנכסיו - חיי נפשו - אבל זהו קרבן שלו, בשבילו ובעבורו, היינו שיש לו בזה רווח גדול.

רק שבלקט כו' יש ענין נוסף (שהוא לרש"י ענין עיקרי) - הנתינה לעני כראוי, ומכיון שהתורה "נתנם באמצע" פרשת הקרבנות, צריך לומר שבקרבנות יש פרט הנ"ל שיש לו יגיעה, והתוצאה היא בעבור אנשים אחרים. וע"ז כותב "בנה המקדש" - היגיעה, ובעבור כלל ישראל. ולכן כתב רש"י "בנה המקדש" - (וסו"ס יש גם בלק"ט ע"ד ש)הקריב קרבנותיו" - רווח לעצמו.

ולהוסיף בזה: בהקרבת קרבנותיו יש לו בעצם הנאה מנתינת חיי נפשו ואולי אי"ז כ"כ חיי נפשו, משא"כ בלקט כו' בנתינה עצמה אין לו מאומה ואפי' לא טובת הנאה.

ועכצ"ל שהם דומים, והיינו כנ"ל בפרט הנ"ל, שמכיון שקרבנות באים
בביהמ"ק, בנה המקדש שנותן הנאה לכל ישראל, ובהנאה זו שנותן - אין
לו בזה כלום, רק שיש לו אפשרות ככולם להקריב קרבנותיו.

(ויש לעיין בהנ"ל מהשיחה, דסו"ס בפסוקים מדובר אודות קרבנות
הרגלים שהם קרבנות ציבור של כלל ישראל, מלבד ק"פ).

ובדרך אגב יש להעיר כאן על דבר פלא בל' רש"י "מה ראה הכתוב
ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן, ור"ה ויוה"כ (וחג) מכאן",
דהלשון "רגלים" קאי בדרך כלל גבי שלש רגלים, והאם מצינו שנקראו
גם ביחס לר"ה ויוה"כ"פ כך, והול"ל מה ראה ליתנת באמצע המועדות
וכו'. [ובשיחה לאחרי ריבוי דיוקים, לא נזכר עד זה כלל! ואולי הוא
פשוט]. ועיין רמב"ם הל' אבל פ"י הג-ד, ועייג"כ מו"ק המצוינים בנו"כ
שם - ר"ה כרגלים לענין אבילות וכו'.